

3. Левицький К. Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів 1907–1914 рр. – Ч. II. – Львів: Діло, 1937. – С. 20–25.
4. Макаруч С. А. Этносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма. – Львов: Виша школа, 1983. – 253 с.
5. Посланіє пастирське Андрея Шептицького, Костянтина Чеховича. Гр. Холмщина до вірних своїх єпархій “О виборах до парламенту”. – Жовква, 1907. – 18 с.
6. Демкович-Добрянський М. Потоцький і Бобжинський – цісарські намісники Галичини 1903–1913

(Боротьба галицьких українців за демократичний Соїм у Львові і миротворча роль митрополита Андрея Шептицького) // Богословія. – Рим, 1982. – Т. XLVI. – Кн. 1–4. – С. 99–162.

7. Кравченко О. Велетень за Святоюрської гори. Бібліотека Логосу. – Канада, 1963. – Т. XXXIV. – 148 с.
8. Державний архів Львівської області, ф. 1, оп. 52, спр. 10.
9. Левицький К. Великий зрив (до історії української державності від березня до листопада 1918 р.). – Львів: Червона Калина, 1931. – 149 с.

H. HLADKA

THE METROPOLITAN ANDREY SHEPTYTSKY'S PARLIAMENTARY ACTIVITY

The article deals with the metropolitan Andrey Sheptytsky's activity in the Austrian Parliament and Galytsky Seim devoted to the supporting of Ukrainian education, reformation of "curia" electoral system and achievements of unity of Ukrainian territories.

Key words: Andrey Sheptytsky, Austrian Parliament, Galytsky Seim. Ukrainian policy. parliamentary activity.

УДК 324 (477.83) “189” Іван Франко
ББК 63.3(4УКР)

Віталій Скоморовський

УЧАСТЬ ІВАНА ФРАНКА В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ РУСІ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

У статті розглядається участь Великого Каменяра в політичному, соціальному та національно-культурному розвитку Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Установлено чинники, які впливали на громадсько-політичну позицію Івана Франка в процесах активізації громадського життя й суспільної активності українців краю, а також у відповідних формах боротьби українців за свої національні й політичні права.

Ключові слова: Іван Франко, суспільно-політичний рух, товариства, ідеологія, політичні партії, Галичина.

Друга половина ХІХ ст. стала добою дальшого утвердження ідеї соборності України. Переслідування української культури в Росії сприяло передачі матеріальних коштів і великій моральній підтримці з боку Наддніпрянської України українцям Галичини.

У цей час серед учнівської молоді почали створюватися гуртки. Про спроби організації учнівських гуртків І. Франко писав: “Ученики Дрогобицької гімназії в другій половині 60-х і в першій половині 70-х рр. поза школою жили звичайно кружками, крім тих місцевих, що жили в своїх родинях і переважно не мішалися до кружкового життя. Позамісцеві жили на квартирах (“стаціях”) переважно по різних передмістях у міщан та міщанок, і відповідно до тих квартир творилися між ними кружки... Формально кружкових організацій між гімназійними учениками в моїй класі не було” [7].

У 1875 р. І. Франко став членом “Академічного Кружка”, що гуртував москвофільську університетську молодь. Тодішня народовська (українофільська) молодь гуртувалася в товаристві “Дружній Лихварь”. “Академічний кружок” видавав студентський журнал “Друг”. До “Друга” вислав І. Франко деякі свої поетичні та прозові твори ще з Дрогобича, коли був учнем гімназії. “Друг” їх друкував. Будучи студентом, І. Франко привіз із собою значну кількість літературних творів, які бажав друкувати в “Друзі”. Отже, студентський журнал “Друг” був однією з причин того, що І. Франко вступив до “Академічного Кружка”. Слід зауважити, що в 1870-х роках, коли І. Франко виходив на історичну арену, у Галичині ще не було тієї організованої сили, яка б зуміла “підняти селянство на визвольну боротьбу і повести його за собою...” [1, с. 285].

Під впливом Михайла Драгоманова, особливо під впливом його листів до редакції “Друга”, які були опубліковані в цьому журналі в 1875 і 1876 рр., відбулась велика зміна серед членів “Академіческого Кружка”. Більшість їх перейшла на українські позиції і в 1876 р. опанувала на загальних зборах “Академіческий Кружок”, а журнал “Друг” перейшов на чисту українську мову. Велику роль у розвитку подій на терені “Академіческого Кружка” відіграв Іван Франко. У журналі “Друг”, він публікував свої перші оповідання з бориславського циклу, повість “Петрії і Довбушуки” та значну кількість поезій. Тоді І.Франко був уже членом “Просвіти”, часто бував у “Бесіді”, в якій гуртувались народівці, близькою була йому культурно-освітня праця для народу, яку вела “Просвіта”.

У липні 1877 р. Івана Франка було заарештовано за “соціалізм” і за зв’язки з Михайлом Драгомановим, що нібито був організатором таємних гуртків серед молоді не тільки в Галичині, але й на Східній Україні. М.Драгоманов просив І.Франка об’їхати за його кошт українські землі Угорщини й записати етнографічний матеріал для праць М.Драгоманова, за що й обвинувачували І.Франка, підозріваючи, що він їхав із метою соціалістичної агітації [5, с.155]. Суд обвинувачував І.Франка і його товаришів у приналежності до таємного товариства. Обвинувальний акт виходив із того, що “соціалістична пропаганда існувала, а оскільки вона переслідувалась урядом, то для ведення її створювались таємні товариства” [4, с.18].

Процес проти І.Франка і його товаришів відбувся 14 січня 1878 р. у Львові. Серед обвинувачених були: Михайло Котурницький (поляк з України, у якого знайшли лист М.Драгоманова), Михайло Павлик, Іван Франко (тоді 21-річний), Остап Терлецький (урядовець університетської бібліотеки у Відні, 27 років), Іван Мандичевський (адміністратор журналу “Друг”), Щасний Сельський (студент медицини у Відні), Анна Павлик (сестра Михайла), Антін Перебендовський [12, с.165; 9, с.33].

І.Франко, на думку М.Возняка, ніколи не був членом таємного соціалістичного товариства. Він закликав збирати етнографічний матеріал, до якого належать також докладні відомості про стан робітництва. Співробітники “Друга” мали завдання їхати на Буковину й Угорську Русь із метою збирання народних оповідань та пісень [5, с.152].

Ідеї, проголошені “Громадським другом”, стали на довгий час символом боротьби західноукраїнського населення. Своєю суспільно-політичною діяльністю “Громадський друг” пізніше підготував ґрунт для створення радикальної партії 1890-х років. Львівський процес 1878 р. поклав початок багатьом політичним процесам, що відбувались у містах Львів, Коломия, Перемишль, Краків та інших. Про цей період у своєму житті І.Франко писав: “Склавши іспит зрілості, я вступив до університету у Львові, але мої студії перервав соціалістичний процес 1877-8 року, до якого бозна-чому замішано мене, навіть засуджено на 6-тижневий арешт (після 8 місяців слідчої тюрми) за приналежність до таємного товариства, до якого насправді я ніколи не належав і якого, скільки знаю, ніколи не було” [18, с.29].

Вирок у цьому процесі був тяжким для І.Франка, що весь час до процесу перебував у тюрмі і був засуджений іще на шість тижнів тюрми. За словами В.Полека, у тюрмі письменник побачив людей нещасних, єдиною виною яких була бідність. І він не відвернувся від них, а, навпаки, старався зрозуміти їхні болі, розкрити причини переслідувань цих, за офіційною термінологією, “злочинців”. І навіть тут, у тих, здавалося б, нелюдських умовах, І.Франко наполегливо працював [15, с.16].

Для І.Франка цей процес був важким ударом. Перш за все тому, що він тоді нічого спільного із соціалістичною пропагандою не мав, а далі тому, що був засуджений зовсім невинно й провів дев’ять місяців у тюрмі в дуже важких умовах. Незважаючи на це, Каменярь узявся до праці. Уже в липні 1878 року почав видавати “Дрібну Бібліотеку”. Видав 14 випусків у вигляді невеликих брошур, але мусив це видавництво згодом припинити через недостачу фондів.

Поряд із відсутністю коштів для ведення видавничої серії І.Франко зіткнувся з багатьма організаційними труднощами. Не було постійних працівників із відповідною кваліфікацією. Усі ті, “хто мав стосунок до виходу в світ “Дрібної бібліотеки”, були головно студенти, завантажені навчальним процесом” [22, с.45]. Таке видавництво, засноване на громадських засадах, відрізнялося від інших видавництв, які носили комерційний характер. Заслуга І.Франка в тому, що, плануючи видавати твори реалістичної літератури, він прагнув забезпечити українського читача книжками, яких не могли дати тогочасні видавництва [22, с.43].

У цей період І.Франко працював інтенсивно серед львівського українського й польського робітництва та співпрацював у часописі “Ргаса”, куди прийшов разом із М.Павликом у серпні 1878 року. Газета була заснована 1 липня 1878 року у Львові й видавалася коштом Товариства друкарських робітників (відповідальним редактором її був українець Йосип Данилюк). Спочатку вона була досить безбарвною; її увага зосереджувалася переважно на умовах життя друкарів у Галичині і в Європі. В основному ж автори наголошували на потребі “органічної праці”, тобто на потребі освіти для робітника, щоб він міг якнайшвидше використати права, надані йому конституцією [2, с.117].

У 1880 р. І.Франко був арештований у Яблуніві Коломийського повіту під час поїздки до свого товариша К.Геника в Березові. Разом із К.Геником та М.Ковціняком він пробув три місяці в коломийській тюрмі. Діяльність І.Франка щораз більше непокоїла галицьку реакцію і правлячі кола Галичини. Повітовий староста в Косові доносив 13 лютого 1879 р. у намісництво, що на пошті затримано посилку із забороненими книжками із Женеві. Під час обшуків поліція знайшла в селян адреси Івана Франка, який разом із М.Павликом керував у повіті агітаційною роботою. 4 березня 1880 року І.Франка було заарештовано й посаджено в Коломийську тюрму, а через три місяці випущено на волю. Далі відіслано через тюремні етапи в Станіславі, Стрию і Дрогобичі до Нагуєвич, до місця народження. Ця дорога спричинила Франкові гарячку та сильну простуду. Прийшовши до себе, він знову поїхав до Геника, але в Коломиї занедужав і пробув там важкий тиждень. Там написав оповідання “На дні”, вислав його за останні гроші до Львова. Прибувши до Дрогобича, він виїхав до К.Геника в с. Березів, де кілька тижнів відпочивав і лікувався, але коломийське староство, довідавшись про його перебування, наказало жандармерії відправити його до Коломиї [9, с.104].*

На останню чверть XIX ст. припадає процес розгортання політичної боротьби галицького селянства. Однією з форм цієї боротьби були численні селянські віча (мітинги), які ґрунтовно досліджував І.Франко.

Уже в першому народному вічі у Львові в 1880 р. активну участь узяли представники різних прошарків селян. На ньому, однак, негативно позначився вплив його організаторів –

народовців і москвофілів. Іван Франко проаналізував рішення, ухвалені на вічі. Ці рішення він уважав незадовільними, бо в них не висувались вимоги запровадження загального виборчого права, відкриття українського університету у Львові тощо. Важливими є свідчення історика про друге народне віче у Львові в 1883 р., в якому взяло участь понад 6 тис. чоловік. У статті “В великій хвилі” з цього приводу вчений зауважив: “Львів не тямить ще в своїх мурах такого згромадження, такого численного з’їзду руських селян з найдальніших закутків нашого краю: від Бродів, Сокаля і Косова, від Стрия, Дрогобича і Самбора, від Калуша і Перемишля, від Сянока, Ярослава і Лежайська, з буковинських і з мазурських окраїн нашої землі” [17, с.3]. На вічі було викрито політику уряду в Галичині, показано справжнє становище селян. Це було нечуванним до того часу в краї.

Унаслідок цього починається цілий ряд виступів у провінції, починаються “перші політичні збори по селах; аргументи, факти і цифри, зібрані в рефератах львівського віча, робляться арсеналом, відки беруть своє оружжя провінціальні референти” [16, с.50–52]. І.Франко описав одне з таких віч у Долині, на якому були присутні селяни з Болахівського, Калуського й Долинського повітів. Характерно, що серед вимог учасників віча була ще вимога перегляду сервітутних справ. Селянським вічем, організованим радикалами, було передвиборне віче в Коломиї в 1891 р. Описові цього віча І.Франко присвятив дві окремі статті, які опублікував на сторінках журналу “Народ” та газети “Kurjer lwowski”. Історик повідомив, що у вічі взяло участь близько 800 селян із Коломийського, Косівського й Снятинського повітів. Вони висунули своїм кандидатом на наступних виборах до рейхсрату одного з керівників радикальної партії С.Даниловича [11, с.133].

Важливим є те, що на фоні соціального розшарування селян, зубожіння основної їх частини письменник створює яскраві образи селян – протестантів: Гриця (“Як пан собі біди шукав”), Хохлачика (“Гутак”), Олекси Сторожа (“Моя стріча з Олексою”). У поемі “Панські жарти” автор підкреслює стихійність виступу селян, забитих, задавлених кріпосницьким гнітом [21]. В оповіданні “Ліси та пасовиська” він звертає увагу на ріст свідомості й організованості селян після скасування панщини [19].

У 1883 р. заходами народовців відбулось друге всенародне віче у Львові. І.Франко напи-

сав для цього віча реферат про економічні справи, який виголосив Василь Нагірний.

7 серпня 1883 року І.Франко взяв участь у студентському вічі в Коломиї, де обговорювалось питання жіночої рівноправності, участі жінок у суспільному житті. Там він познайомився з Наталією Кобринською. І.Франко підтримував ідеї молодої письменниці. На думку В.Полека, саме дружні поради І.Франка, уся його творча практика й громадська діяльність надихнули Н.Кобринську на беззавітне служіння народові, стали зразком для неї. Це добре розуміла й сама письменниця і не раз підкреслювала значення І.Франка для свого розвитку [15, с.19].

Активне зацікавлення громадським жіночим рухом на західноукраїнських землях, який певний час очолювала українська письменниця Н.Кобринська, призвело до створення в середині 1880-х років у Станіславі культурно-освітнього “Товариства руських жінок”. У 1884 р. І.Франко багато зусиль доклав для популяризації створеного товариства. На його підтримку він опублікував статтю в газеті “Діло”. У цьому зв’язку дослідниця Ірена Книш зазначає: “Після перших організаційних зборів у Станіславові, 7 жовтня 1884 року, на яких схвалено статут товариства та вислано його намісництву до затвердження – І.Франко присвятив цій події передову статтю в “Ділі” й помістив статут. У цій статті І.Франко подавав освітню ціль товариства, що власним літературно-науковим видавництвом або з допомогою іншого, що вже існувало, мало пропагувати ідею освіти серед жіноцтва. До цього мали “причинитися театральні вистави, відчити, дискусійні вечори...” [10, с.120]. За посередництвом І.Франка Н.Кобринська звернулася до Уляни Кравченко, Кліментини Попович, Олени Пчілки та інших відомих і маловідомих українських жінок-літераторів по обох сторонах австро-російського кордону з проханням надсилати свої твори для нового альманаху. Особливо цінними для неї були матеріали з Наддніпрянщини [22, с.202].

Н.Кобринська та О.Пчілка (мати Лесі Українки) видали в 1887 р. “Перший вінок, жіночий альманах”. Згодом вийшло ще два томи альманаху “Наша доля”. І.Франко відзначив, що Н.Кобринська намагалася “втягти наше жіноцтво в сферу ідей і інтересів передового європейського жіноцтва” [20, с.352–353].

Заслуги І.Франка для українського жіночого руху відзначала Наталя Кобринська на

25-річному ювілеї його творчої діяльності, дякуючи у власній святковій промові за його допомогу жіночим змаганням за рівноправність. “...Суспільність на чолі з законодавцями мужчинами, – пише Ірена Книш, – що визнала нижчість жінки, не може призвести до зрівняння прав жінки – не знищивши “вищости” мужчини. Цієї вищости ніколи не виявляє Франко, для якого жіноче питання, це взаємини людини з людиною, це рівнорядне становище одної й другої людської істоти” [10, с.78].

У 1884 році І.Франко почав співпрацювати в “Ділі” та в народовському журналі “Зоря”. У 1885 р. він припинив цю співпрацю і виїхав до Києва, щоб підготувати базу для видавання нового журналу у Львові. Повернувшись із Києва, І.Франко під впливом деяких наддніпрянських діячів, а в першу чергу О.Кониського, та деяких галицьких приятелів працював у редакції журналу “Зоря”, але вже навесні 1886 р. перервав редагування і виїхав до Києва. Там він одружився з Ольгою Хоружинською, донькою українського поміщика, що перебувала в Києві у своєї сестри Анни Трегубової після закінчення інституту.

У 1887 р. І.Франко почав видавати “Наукову Бібліотеку”. Від липня 1887 р. він став членом редакції польського щоденника “Kurjer Lwowski”, який редагував Генрик Ревакович. З того часу аж до 1897 р. Франко дописував у різні польські часописи й журнали демократичного напрямку у Варшаві, а також у Петербурзі. Багато статей на політичні теми публікував у німецькому тижневику “Die Zeit”. Учений пішов на постійну роботу в редакцію щоденника “Kurjer Lwowski”, щоб заробляти на утримання родини. Він вірив тоді в польську демократію і був переконаний, що з її допомогою можна послабити тодішню політичну силу польської шляхти та ліквідувати її політичні впливи. У 1895 р. він опублікував у віденському тижневику “Die Zeit” статтю “Селянський рух у Галичині”, яку різко розкритикували тодішні польські демократи.

Період життя І.Франка між 1887 і 1897 роками виявляє незвичайно інтенсивну працю на науковому, поетично-творчому та письменницькому полях. Крім вищезгаданих українських часописів та журналів, він писав багато в “Народі”, “Хліборобі”, що появлявся в Коломиї з 1891 р. як орган радикальної партії для селян, а далі в “Громадському Голосі”, заснованому в

1895 році, у “Радикалі” (1895 і 1896), у “Громаді” (1896), у “Хлопській Бібліотеці”, у “Літературно-Науковій Бібліотеці”, яку редагував із 1889 р. Крім того, з 1894 року редагував вісник літератури, історії і фольклору “Житє і слово”, що з 1896 року стало “Вісником літератури, політики і науки”.

У той же час він високо ставив радикальну пресу. Показовою є його оцінка радикального періодичного видання журналу “Народ”: “...радикальні елементи почали організовуватися і з початком р. 1890 виступили з виданням двотижневика “Народ”, що в тім першій році свого існування дав вірєць найкращого часопису, доступного й цікавого рівно для освічених селян, як і для інтелігенції, і при тім так багатого і різноманітного змістом, як ні одно подібне видання в Галичині” [20, с.373]. Відзначимо, що преса відіграла велику роль у налагодженні культурних зв’язків між українським населенням Наддніпрянщини й західноукраїнських земель, у зростанні його національної свідомості. Це мало велике значення для процесу формування української нації.

Насичений період рухливого й багатого змістом та творчістю життя І.Франка позначився третім арештом у 1889 році. Його арештували разом із кількома галицькими товаришами та кількома наддніпрянцями, що приїхали до Галичини. І.Франко просидів у тюрмі десять тижнів і був випущений на волю з товаришами без ніякого процесу. Польська адміністрація в даному випадку переслідувала мету заборони наддніпрянським українцям відвідування Галичини [6, с.10].

У середині 1890-х років І.Франко публікував власні наукові праці в Записках наукового товариства імені Т.Г.Шевченка (далі – НТШ). Умови суспільного життя вносили певні корективи в тематику його газетних виступів. Доводилось часто писати про те, до чого, може, і душа не лежала, але чого вимагав обов’язок співробітника й члена редакції. Але і в таких випадках Франко залишався сам собою, як це видно із сотень кореспонденцій, репортажів, заміток, опублікованих у щоденній польській газеті “Kurjer Lwowski”, де він очолював найголовніший відділ – суспільно-політичний [13, с.29].

Крім того, І.Франко був редактором журналів “Антропологія” (паризьке видання французькою мовою), та “Матеріали до україно-руської етнології”, що виходив у Львові за його

ж ініціативою. Під його редакцією вийшло сім томів Львівського видання [3, с.5].

Ця доба надзвичайно насиченої, повної посвяти праці та глибоких потрясінь у житті Івана Франка завершилась восени 1898 р. ювілеєм 25-ліття його літературної праці. Ініціатором та організатором цього свята була тодішня академічна молодь і радикальна партія, що вважала його своїм провідним членом і засновником. Відзначення ювілею позитивно позначилось на діяльності І.Франка в цей період. На святі, крім передмови самого ювіляра, виступили Володимир Гнатюк, Михайло Грушевський, соймовий посол Перемишльської землі Степан Новаківський, від жіноцтва Наталія Кобринська, від студентської (академічної) молоді Гриць Гарматій. Заключне слово було надано давньому товаришеві й другові І.Франка М.Павлику.

Поступово І.Франко відходить від політичного життя. Він з іще більшим інтересом цікавився громадськими справами. Наслідком цього стали його наукові статті, поміщені в “Літературно-Науковому Віснику” на різноманітну актуальну тематику. М.Євшан зазначив, що в “Літературно-Науковім Віснику” концентрує Франко всю свою критичну і літературну діяльність за рр. 1898–1908. Не вийшла, здається, ані одна книжка журналу за той час без того, щоб не принесла новел, повістей, поезії, перекладу, наукової або публіцистичної статті, рецензії з-під пера Франка” [8, с.149].

У 1913 і 1914 роках відбувались у Галичині святкування сорокаліття письменницької творчості І.Франка. На численних святкуваннях брав участь сам ювіляр. Проте в цей час І.Франко та його дружина тяжко хворіли. “Тоді був створений комітет допомоги Каменяреві. Гуцульщина і Прикарпаття склали грошові пожертви. На Поділлі, крім грошей, зібрали багато зерна, яке комітет продав і всі гроші були покладені комітетом в ощадну касу “Дністро” у Львові. Це був фонд для утримання Франка” [14, с.11]. Ювілейний комітет здійснив видання літературно-наукового збірника в честь Івана Франка. Проте початок Першої світової війни перешкодив цьому виданню. Воно з’явилося під назвою “Привіт Іванові Франкові в сорокаліття письменської праці 1874–1914” аж 30 травня 1916 р. уже після його смерті у Львові.

І. Брагінець А. Роль Івана Франка у розвитку визвольної суспільно-політичної і філософської думки на Ук-

- раїні // Іван Франко. Статті та матеріали. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1958. – 36. VI. – С.284–305.
2. Вербес Г. Іван Франко в робітничій газеті “Праца” // І.Я.Франко як історик. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – С.114–138.
3. Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
4. Возняк М. З життя і творчості Івана Франка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1955. – 304 с.
5. Возняк М. Нариси про світогляд Івана Франка. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1955. – 196 с.
6. Гаврилів Б., Любінець І. Історичне краєзнавство. – Івано-Франківськ, 2001. – 406 с.
7. Дзвін. – Львів, 1878. – 25 травня.
8. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / Упоряд. Н.Шумило. – К.: Основи, 1998. – 658 с.
9. Калинович В. Політичні процеси Івана Франка та його товаришів. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1967. – 155 с.
10. Книш І. Іван Франко та рівноправність жінки. – Вінніпег, 1956. – 154 с.
11. Кравець М. Іван Франко – історик України. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1971. – 203 с.
12. Мудрий В. Іван Франко як громадський діяч // Записки НТШ. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1957. – Т.СLXVI. – С.165–198.
13. Нечиталюк М. Публіцистика Івана Франка (1875–1886 рр.). Семінарії. – Львів, 1972. – 240 с.
14. Паранюк Є. Останні роки життя Івана Франка. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 15 с.
15. Полек В. Іван Франко на Прикарпатті. Путівник. – Ужгород: Карпати, 1966. – 63 с.
16. Товстуха Я. Іван Франко про характер і значення народних зборів у Галичині 80–90-х років XIX ст. // Доповіді і повідомлення Львівського державного університету ім. І.Франка. – 1958. – Вип.8. – Ч.І. – С.48–55.
17. Франко І. В великій хвилі. – Діло. – 1883. – №68.
18. Франко І. Дещо про себе самого // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. / Ред. кол.: Є.П.Кирилюк (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1981. – Т.31. – С.28–32.
19. Франко І. Ліси та пасовиська. – К., 1907. – 20 с.
20. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – 1984. – Т.41. – С.194–470.
21. Франко І. Панські жарти. Поема з останніх часів панщини. – Львів, 1928. – 166 с.
22. Якимович Б. Книга. Просвіта. Нація. Видавнича діяльність Івана Франка у 70–80-х роках XIX ст. – Львів, 1996. – 307 с.

V.SKOMOROVSKY

IVAN FRANKO'S ACTIVITY IN THE SOCIAL-POLITICAL MOVEMENT IN HALYCHYNA AT THE END OF XIX – AT THE BEGINNING OF XX CENTURY

The author analyzed Ivan Franko's activity in the political, cultural, national movement in Halychyna at the end of XIX – at the beginning of XX century.

Key words: *Ivan Franko, social-political movement, societies, ideology, political parties, Halychyna.*

УДК 316.2+321
ББК 66.1(4УКР)

Кирило Галушко

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО І СУСПІЛЬНА ДУМКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВИХ

Дослідження присвячене висвітленню ідей фундатора українського консерватизму та державницької історичної школи В'ячеслава Липинського (1882–1931) на тлі суперечливих процесів еволюції правих суспільно-політичних ідей у міжвоєнному періоді.

Ключові слова: *політичні погляди, європейські праві, релігійний консерватизм, радикальний правий монархізм, спектр правих політичних доктрин.*

З відновленням державності України закономірно зростає інтерес до її минулого, переосмислення історичного досвіду нашого народу, особливо в контексті розвитку європейської цивілізації. Відповідно великого суспільного значення в цьому контексті набуває залучення до наукового обігу історичних, публіцистичних,

політичних та соціально-філософських праць визначного українського мислителя В'ячеслава Казимировича Липинського (1882–1931). У контексті розширення знань про місце й роль України у світовому історичному процесі є доцільним визначення місця творчості В.Липинського в історії європейських правих та консер-